

**Financováno
Evropskou unií**

Financováno Evropskou unií. Vyjádřené názory a stanoviska jsou pouze názory autora (autorů) a nemusí nutně odrážet názory Evropské unie nebo Evropské výkonné agentury pro vzdělávání a kulturu (EACEA). Evropská unie ani EACEA za ně nenesou odpovědnost.

Přepis podcastu

Téma: Modrý banán a skutečné bohatství Evropy

Ročník: Kvinta

Blok 1

Pepa: Představte si takový noční pohled na Evropu, jo, rovnou z oběžné dráhy. Kdybyste se prostě vznášeli někde na vesmírné stanici a dívali se dolů na náš kontinent...

Jana: ...to by asi nebyla jednolitá tma, že ne?

Pepa: No, to rozhodně ne. Uvidíte takovou úchvatnou, ale vlastně dost nerovnoměrnou pavučinu světél. Někde jsou obrovské, úplně zářící oblasti, kde to světlo pohlcuje tmu, jinde jsou zase rozsáhlé černé plochy, kde zkrátka nesvítí skoro nic.

Jana: A to je mimochodem úplně perfektní vizuální mapa naší ekonomiky.

Pepa: Přesně. A to je náš dnešní cíl. Vítám vás u našeho detailního rozboru, který jsme připravili speciálně pro vás, studenty kvinty. Naší dnešní misí je totiž zjistit, jak se v Evropě reálně měří bohatství, kde ty peníze leží a proč jsou mezi různými místy tak obrovské rozdíly.

Jana: Ono totiž tam, kde se v noci svítí nejvíc, tedy kde jsou dálnice, továrny a logistická centra, tam zkrátka tepe hospodářský život. Ale hned na úvod si musíme vyjasnit jednu naprosto zásadní věc z našich materiálů.

Pepa: Povídej.

Jana: Když chceme zkoumat ekonomiku, nesmíme se vůbec, ale vůbec dívat na celé státy. Srovnávat prostě celé Německo s celým Českem je z ekonomického hlediska vlastně hrozně klamavé.

Pepa: Jasně. Klamavé, protože to průměrování nám úplně zničí ty reálné rozdíly, že jo.

Jana: Přesně tak.

Pepa: Když vezmu nějakou obrovskou ekonomicky našlapanou metropoli a smíchám to s chudším horským venkovem, vyjde mi z toho nějaký průměr. Jenže to číslo pak neodpovídá realitě ani ve městě, ani na tom venkově. Je to úplně fiktivní.

Jana: A proto ekonomové používají takzvané regiony. Říká se jim územní celky NUTS 2. To je taková zvláštní zkratka, ale v podstatě jde o to, že si tu mapu rozkouskujeme na menší dílky. Třeba v Česku je takovým samostatným regionem pochopitelně Praha nebo Střední Čechy a průměrování na úrovni těchto regionů nám už dává smysl.

Pepa: Dobře, takže mapu máme rozkouskovanou, abychom neprůměrovali nesmysly, ale narážíme na druhý problém. Jak ty peníze vlastně počítat. Běžně všude slyšíme o HDP, tedy hrubém domácím produktu, a zní to jako jasná věc, ne?

Jana: Zní, ale není to tak jednoduché. HDP nám říká jen to, kolik peněz se v regionu celkově vydělá.

Pepa: Já to pro dnešek pro naše badatele z kvinty přirovnám k obyčejnému kapesnému. Zkuste si představit, že dostanete do ruky 1 000 Kč.

Jana: To je to čisté HDP, ta tisícovka v ruce.

Pepa: Přesně tak. A když s touhle tisícovkou vyrazíte někam do menšího města, kde lístek do kina a nějaká obří pizza stojí pár korun, budete si připadat prostě jako králové. Koupíte si spoustu věcí, a ještě vám zbude.

Jana: No jasně, protože tam je levně.

Pepa: Ale když s tou úplně stejnou tisícovkou se stejným kusem papíru vyrazíte do centra nějakého drahého velkoměsta, tak se ty peníze okamžitě rozkutálejí. Dáte si jedno předražené kafe, dortík a nemáte nic.

Jana: A proto nám HDP, to čisté počítání eur, vlastně lže. Neukazuje nám totiž tu životní úroveň. Proto na scénu nastupuje to, čemu se v našich zdrojích říká parita kupní síly, zkratka PPS.

Pepa: PPS. Takže to je něco, co nám to kapesné přepočítá na tu realitu. Zatímco u nás v Česku sice vyděláte na papíře méně než v Německu, ale dáte méně i za nájem.

Jana: Přesně tak. Takže na konci měsíce vám v peněžence reálně zbude víc než tomu člověku v Německu. A tohle ten ukazatel PPS zohledňuje. Říká nám, co si

za ty vydělané peníze můžete skutečně koupit, když se podíváme na místní cenovou hladinu.

Pepa: Takže počkej, jestli tomu správně rozumím, tak díky tomuhle PPS, díky tomu zohlednění, že u nás jsou ty základní věci levnější, se vlastně Česko na té evropské mapě jeví mnohem bohatší.

Jana: Ano, jeví, hlavně Praha, protože za ta eura si tu zkrátka pořídíte víc než třeba v Mnichově.

Pepa: To dává smysl. Takže když už umíme to bohatství spravedlivě změřit přes to PPS, pojďme se podívat, kde ten největší poklad na té evropské mapě vlastně je.

Jana: No, ono se totiž to bohatství úplně nerovnoměrně shlukuje.

Pepa: Já bych na to použil průměr z našeho běžného života. Je to jako hlavní nákupní třída.

Jana: Jak to myslíš?

Pepa: Každé velké město má jednu hlavní ulici, že jo. Jsou tam namačkané všechny ty známé značkové obchody, jezdí tam nejvíc tramvají a je tam prostě pořád narváno. Každý tam chce mít pobočku, protože tam chodí zákazníci a ti zákazníci tam chodí proto, že tam jsou všichni.

Jana: Aha, už rozumím, kam míříš.

Pepa: Tahle nákupní třída na úrovni celé Evropy existuje a víš, jak se jí v ekonomické geografii říká?

Jana: Z našich materiálů vím, že to má docela vtipný název.

Pepa: Je to takzvaný Modrý banán.

Jana: Modrý banán. To zní, jako by si z nás ekonomové dělali legraci.

Pepa: Zní to cringe, ale je to vážná věc. Je to obrovský souvislý pás těch absolutně nejbohatších regionů, který se na mapě táhne od Anglie. Jde dolů přes Benelux, tedy Belgie, Nizozemsko a Lucembursko, pak přes západní Německo, ta města jako Düsseldorf a Stuttgart, a končí až na severu Itálie kolem Milána.

Jana: A proč zrovna tam? Proč je ten evropský byznys zrovna v tomhle banánu a ne někde jinde?

Pepa: To je právě to zajímavé. Je to historický vývoj podpořený geografií. Tohle území totiž leží kolem řeky Rýn a řeka Rýn je vlastně po staletí tou nejlepší obchodní dálnicí Evropy. Vždycky tam byla obrovská hustota osídlení.

Jana: A když přišla průmyslová revoluce, tak tam navíc objevili to uhlí a železnou rudu.

Pepa: Přesně. Takže máte řeku, postavíte tam první železnice, vzniknou první velké továrny. Tenhle pás zapůsobil jako obří magnet. Jakmile se tam soustředila doprava a suroviny, začali tam jezdit lidé za prací a postupně se tam nabalovaly firmy, banky a služby. Dnes už se tam sice tolik netěží, ale ta infrastruktura tam zůstala.

Jana: Jasně. Zkrátka úspěch přitahuje úspěch. Když jste firma, chcete být tam, kde to žije.

Pepa: Přesně tak. Jenže tady mě při studiu těch podkladů zarazila jedna věc. Takový hodně zvláštní jev. Dobře, na západě máme Modrý banán, naši hlavní nákupní třídu, ale my, východní a střední Evropa, tam nepatříme. Ležíme úplně mimo něj.

Jana: To je pravda.

Pepa: Ale přesto tam na mapě něco svítí. V těch chudších regionech jsou izolovaná místa. Pro ty naše studenty kvinty bych to přirovnal k malému, neskutečně drahému luxusnímu butiku.

Jana: Luxusní butik mimo hlavní třídu?

Pepa: Ano. Představ si, že jedeš docela obyčejnou, levnou, takovou klidnou čtvrtí někde na okraji města a najednou tam úplně osamoceně stojí luxusní butik plný nejdražších hodinek.

Jana: Aha, vy mluvíte o takzvaném metropolitním efektu. To přirovnání sedí naprosto přesně. Zatímco většina regionů u nás v Česku nebo na Slovensku a v Polsku je na mapě světlejší, což značí nižší bohatství, tak hlavní města svítí –

Praha, Bratislava, Varšava. Tyhle metropole fungují jako izolované tmavé ostrovy obrovského bohatství.

Pepa: Tady mě ale zarazila ta čísla, co jsem tam viděl. Dočetl jsem se, že Praha v tom našem PPS, tedy v paritě kupní síly, dosahuje přesně 200 % průměru Evropské unie.

Jana: Je to neuvěřitelné číslo. Praha je díky tomu čtvrtým nejbohatším regionem v celé Evropské unii.

Pepa: Počkej, čtvrtým? Vždyť my přece předháníme i taková města jako Vídeň nebo Brusel. Jak je tohle vůbec možné?

Jana: Ten butik totiž funguje jako obří vysavač. Koncentruje se tam všechno. Většina nadnárodních firem nebo bank, které působí po celé zemi, má prostě své oficiální sídlo a centrálu právě v Praze, takže se ten jejich zisk počítá tam, i když se ty peníze utrácejí v pobočkách někde na Moravě.

Pepa: Aha. Takže to bohatství státu se nahromadí na papíře v tom jednom městě.

Jana: A druhá věc jsou lidé dojíždějící za prací. Stotisíce lidí každý den přijedou do Prahy, vyrobí tam hodnotu, zvednou to HDP, ale večer zase odjedou domů, třeba do Středních Čech. Takže když pak ekonomové to bohatství vydělí počtem oficiálních obyvatel Prahy, číslo prostě vystřelí do vesmíru.

Pepa: To dává perfektní smysl. Všechno se to nahromadí v tom jednom butiku, ale ten zbytek země pak opticky zaostává.

Jana: A tohle všechno naši posluchači z kvinty uvidí na vlastní oči, že ano? Nyní přichází totiž čas převést teorie do praxe. Studenti budou mít ve výuce k dispozici digitální nástroj, který se jmenuje Eurostat Statistical Atlas.

Pepa: A tam si to můžou reálně ověřit. Jak přesně mají postupovat?

Jana: Je to docela snadné. Otevřete si tento nástroj, vyberete si tu nejnovější dostupnou verzi, tedy Regional Yearbook. V menu pak najdete záložku Economy a zvolíte indikátor HDP v PPS, neboli v té paritě kupní síly.

Pepa: Takže GDP in PPS, a pak musí dávat dobrý pozor na legendu, že jo.

Jana: Přesně. Ta tmavě fialová nebo tyrkysová barva bude znamenat ty bohaté regiony, zatímco světlá nebo až taková oranžová bude značit ty chudší.

Pepa: Super. Takže vaše dnešní mise, badatelé, je následující: přímo na té mapě si sami vyhledáte ten zářící Modrý banán. Podíváte se, kudy přesně vede. Pak zapátráte na východě a najdete ty naše luxusní butiky, ty izolované ostrovy bohatství, jako je Praha nebo Varšava. A nakonec ten nejdůležitější krok: klikněte si přímo na svůj vlastní domovský region a zjistěte, jakou hodnotu v procentech toho průměru EU vůbec má, jestli ten váš kraj je formálně bohatší nebo chudší, než je celoevropský průměr.

Jana: Je neuvěřitelné, jak se ten pohled na Evropu změní, když k tomu člověk dostane ty správné brýle. Dneska jsme se dozvěděli, že bohatství není jen o těch vydělaných eurech, ale hlavně o tom, co si za ně můžete v daném místě reálně koupit, což nám ukázalo naše kapesné a ten ukazatel PPS.

Pepa: A taky jsme zjistili, že jádro evropské ekonomiky leží na jedné obří hlavní třídě, v tom Modrém banánu.

Jana: Ano. A naopak u nás se hromadí v těch luxusních buticích, tedy v hlavních městech, která vysávají statistiky svého okolí.

Pepa: Já myslím, že teď už tomu naši studenti rozumí mnohem hlouběji.

Jana: A co takhle nechat jim na závěr jednu konkrétní otázku k zamyšlení při zkoumání toho atlasu?

Pepa: Ta otázka zní takto: Když je Praha v přepočtu na kupní sílu jedním z nejbohatších regionů celé EU, znamená to, že jsou automaticky bohatší i všichni lidé, kteří v ní žijí? A proč ano, nebo proč ne?

Jana: Těšíme se na vaše odpovědi. Děkujeme, že jste s námi dnes pronikli do hloubky našich materiálů.

Pepa: Mějte se krásně a přejeme úspěšné bádání.